

Justitiekommitténs betänkande

1987/88:36

om åtgärder mot unga lagöverträdare
(prop. 1987/88:135)

JuU
1987/88:36

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet ett regeringsförslag om ändringar i bl. a. lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Förslaget syftar till att ungdomar som begår brott skall möta en snabbare och mer markerad reaktion från samhällets sida. Regeringsförslaget bygger på förutsättningen att unga lagöverträdare även i fortsättningen i allmänhet skall bli föremål för åtgärder inom socialtjänsten efter beslut om åtalsunderlåtelse. Utskottet tillstyrker förslaget. Sammanlagt 14 reservationer avges. Utskottets borgerliga ledamöter framför i gemensamma reservationer bl. a. förslag om jourdomstolar för unga och om begränsning av möjligheterna att besluta om åtalsunderlåtelse.

Propositionen m. m.

I proposition 1987/88:135 har regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta av lagrådet granskade förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare samt
4. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

Propositionens huvudsakliga innehåll redovisas under rubriken Utskottet på s. 10.

I samband med propositionen behandlar utskottet fyra med anledning av propositionen väckta motioner. Vidare behandlas ett antal motionsyrkanden som rör ungdomsbrottsligheten.

Motionsyrkandena redovisas på s. 8.

De vid propositionen fogade lagförslagen har följande lydelse.

I Förslag till Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 48 kap. 4 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

48 kap.

4 §¹

Strafföreläggande får utfärdas beträffande brott, för vilket ej stadgas svårare straff än böter, dock ej normerade böter, och beträffande brott, för vilket stadgas dagsböter eller fängelse i högst sex månader. Om dagsböter skall användas som påföljd för brottet, får dock strafföreläggande utfärdas endast när brottet ensamt eller tillsammans med annat sådant brott som nu har nämnts förskyller högst etthundra dagsböter.

Det finns särskilda bestämmelser om strafföreläggande för brott som har begåtts av någon som är under arton år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

¹ Senaste lydelse 1982:1123.

2 Förslag till Lag om ändring i brottsbalken

JuU 1987/88:36

Härigenom föreskrivs att 31 kap. 1 § brottsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 kap.

1 §¹

Kan den som är under tjuogoett år och som begått brottslig gärning bli föremål för vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (1980:620) eller lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga får rätten överlämna åt socialnämnden att föranstalta om erforderlig *vård inom socialtjänsten*.

Om det anses påkallat för den dömdes tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad, får jämte överlämnande till vård inom socialtjänsten dömas till dagsböter, högst etthundraåttio, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller ej.

Om skada på egendom har uppkommit genom brottet och det bedöms vara ägnat att främja den dömdes anpassning i samhället, får rätten, i samband med överlämnande enligt första stycket, föreskriva att den dömde på tid och sätt som anges i domen skall biträda den skadelidande med visst arbete, som syftar till att avhjälpa eller begränsa skadan eller som annars i belysning av brottets och skadans art framstår som lämpligt. Sådan föreskrift får meddelas endast med den skadelidandes samtycke.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

¹ Senaste lydelse 1985:397. I prop. 1987/88:120 har lagts fram förslag till ändrad lydelse.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

dels att 1, 3, 5 och 12 §§ skall ha följande lydelse,

dels att i lagen skall införas tre nya paragrafer, 6 a, 6 b och 6 c §§, med följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

Om någon har begått ett brott innan han fyllt arton år, får åklagaren, *utöver vad som följer av 20 kap. 7 § rättegångsbalken*, besluta att underlåta åtal enligt följande bestämmelser (åtalsunderlåtelse).

Om någon har begått ett brott innan han fyllt arton år, får åklagaren besluta att underlåta åtal enligt bestämmelserna i denna lag (åtalsunderlåtelse).

Åtalsunderlåtelse får beslutas, om den underårige blir föremål för sådan åtgärd som anges nedan och det med skäl kan antas att därigenom vidtas vad som är lämpligast för den underårige:

1. vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (1980:620),

2. vård eller annan åtgärd enligt lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, eller

3. annan åtgärd som innebär att den underårige får hjälp eller stöd.

Åtalsunderlåtelse får också beslutas, om det är uppenbart att brottet har skett av okynne eller förhastande.

Vid bedömningen av om åtalsunderlåtelse skall meddelas skall åklagaren utöver vad som följer av andra och tredje styckena särskilt beakta den underåriges vilja att ersätta målsäganden för skada som uppkommit genom brottet eller att avhjälpa eller begränsa skadan.

Åtalsunderlåtelse får dock inte beslutas, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse därigenom åsidosätts.

Åtalsunderlåtelse får inte beslutas, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse därigenom åsidosätts.

Utöver vad som nu har sagts kan åtalsunderlåtelse meddelas enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken.

I fråga om åtalsunderlåtelse sedan åtal har väckts tillämpas 20 kap. 7 a § rättegångsbalken.

3 §²

Om det finns skälig anledning till åtalsunderlåtelse enligt denna lag, skall åklagaren innan han beslutar i ärendet inhämta yttrande från socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (1980:620) har ansvaret för

¹ Senaste lydelse 1985:398.

² Senaste lydelse 1981:1286.

den underårige. Yttrandet skall avse frågan om nämnden har vidtagit eller avser att vidta någon åtgärd beträffande den underårige och om en sådan åtgärd enligt nämndens mening är den lämpligaste för honom.

Nämndens yttrande skall, om åklagaren begär det eller nämnden finner det erforderligt, även innefatta redogörelse för den underåriges personliga utveckling samt hans vandel och levnadsomständigheter i övrigt.

Det åligger nämnden att avgiva sitt yttrande skyndsamt.

Nämnden skall avge sitt yttrande skyndsamt. Yttrandet skall avgas inom två veckor från den dag då begäran om yttrande kom in till nämnden, om inte längre tid är nödvändig med hänsyn till ärendets beskaffenhet. Har yttrande inte avgetts inom fyra veckor, skall åklagaren genast underrättas om orsaken till dröjsmålet.

Åklagaren får utan att socialnämndens yttrande inhämtats besluta om åtalsunderlåtelse.

1. om brottet är ringa, eller
2. om det är uppenbart att förutsättningar för åtalsunderlåtelse föreligger.

Nämnden skall även utan samband med yttrande lämna åklagaren de upplysningar som denne begär i fråga om den underårige.

5 §³

Den som får åtalsunderlåtelse enligt 1 § skall iaktta skötsamhet.

Ett beslut om åtalsunderlåtelse får återkallas, om särskilda omständigheter föranleder det.

Ett beslut om åtalsunderlåtelse får återkallas, om särskilda omständigheter föranleder det. *Vid bedömningen av om återkallelse skall ske skall särskilt beaktas om den underårige har återfallit i brott inom sex månader från beslutet om åtalsunderlåtelse.*

6 a §

Åklagaren får, utan hinder av de begränsningar som gäller enligt 48 kap. 4 § första stycket första meningen rättegångsbalken, utfärda strafföreläggande för brott som begåtts av någon som ej fyllt arton år, om det kan antas att den underårige, om åtal väckts, skulle ha dömts endast till böter. Därvid skall åklagaren beakta de särskilda regler enligt vilka rätten kan döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

³ Senaste lydelse 1985:14.

6 b §

En polisman får anmoda den som har eller kan antas ha fyllt femton men inte arton år att så snart som möjligt vidta åtgärder för att avhjälpa eller begränsa skada på grund av brott, om den underårige erkänt brottet eller om det annars med hänsyn till omständigheterna är uppenbart att han begått brottet. Anmodan får dock ske endast om det är lämpligt med hänsyn till omständigheterna. Om det inte är uppenbart obehövt, skall målsägandens samtycke inhämtas innan anmodan sker.

6 c §

Om någon som inte fyllt arton år är skäligen misstänkt för brott, skall vårdnadshavaren omedelbart underrättas, om det inte finns särskilda skäl mot det.

12 §

Mål mot den som ej fyllt tjuogoett år skall alltid behandlas skyndsamt.

Väckes allmänt åtal mot den som ej fyllt aderton år för brott, för vilket är stadgat fängelse i mer än ett år, skola, ändå att han ej är häktad, de tidsfrister iakttagas som äro föreskrivna för åtgärd i mål vari den tilltalade är häktad. I stället för den tid av en vecka, som i 45 kap. 14 § rättegångsbalken är föreskriven för hållande av huvudförhandling, skall dock gälla en tid av två veckor.

Väcks allmänt åtal mot den som inte fyllt arton år för ett brott, för vilket är föreskrivet fängelse i mer än ett år, skall de tidsfrister iakttas som är föreskrivna för åtgärder i mål vari den tilltalade är häktad. I stället för den tid om en vecka, som i 45 kap. 14 § rättegångsbalken är föreskriven för hållande av huvudförhandling, skall gälla en tid om två veckor.

Inhämtar rätten yttrande från socialnämnden enligt 9 § tredje stycket, skall nämnden yttra sig inom sådan tid att rätten kan hålla huvudförhandling enligt reglerna i andra stycket. Om ärendets beskaffenhet föranleder det, får dock yttrandet med rättens medgivande avgas senare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

4 Förslag till Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

17 §

Sekretess gäller, om inte annat följer av 18 §, i

1. utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål,
2. angelägenhet, som avser användning av tvångsmedel i sådant mål eller i annan verksamhet för att förebygga brott eller som avser sådan personalkontroll som enligt särskilda bestämmelser sker i fråga om tjänster av betydelse för rikets säkerhet,
3. åklagarmyndighets, polismyndighets eller tullmyndighets verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i verksamhet, som avses i första stycket, för anmälan eller utsaga från enskild, om det kan antas att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i den särskilda lagstiftningen om unga lagöverträdare.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

¹ Lagen omtryckt 1988:9.

1987/88:Ju31 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om återkallelse av åtalsunderlåtelse,

2. att riksdagen avslår propositionen såvitt avser att åklagaren ges vidgade befogenheter att vid brott av ungdomar ålägga bötesstraff genom strafföreläggande,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om polisens rätt att anmoda unga personer att avhjälpa eller begränsa skada på egendom på grund av brott,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om domstols möjlighet att föreskriva att den dömde skall utföra visst arbete,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om familjens — — — betydelse i det brottsförebyggande arbetet (yrkandet i återstående del har överlämnats till utbildningsutskottet),

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om sociala myndigheters ingripanden vid olika typer av missbruk,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om polisens resurser,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att brott alltid skall följas av reaktion,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om jourdomstolar,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om påföljder för unga brottslingar,

11. att riksdagen hos regeringen begär förslag om tidsgräns beträffande förundersökning gällande unga brottslingar på sätt som anges i motionen.

1987/88:Ju32 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens förslag till ändring i rättegångsbalansen,

2. att riksdagen avslår regeringens förslag till ändring i lagen (1964:167) 1 § vad avser det nya stycket som behandlar underårigs vilja att ersätta målsägande för skada som uppkommit genom brottet,

3. att riksdagen avslår regeringens förslag till ändring av 5 § i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,

4. att riksdagen avslår regeringens förslag om att i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare införa tre nya paragrafer, 6 a, 6 b och 6 c,

5. att riksdagen avslår regeringens förslag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

1987/88:Ju33 av Karin Ahrlund m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad vi i motionen anført om en återgång till de regler beträffande åtalsunderlåtelse som gällde före den senaste lagändringen i ämnet,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådana frister vad gäller polisens ansvar för brottsutredning som vi har redogjort för i motionen.

1986/87:Ju403 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag som innebär att polisen skall ha skyldighet att alltid underrätta föräldrar eller annan vårdnadshavare när barn under 18 år har gripits misstänkta för brott,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag som innebär att föräldrar eller annan vårdnadshavare skall ha skyldighet att närvara vid huvudförhandling där deras barn står åtalade,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en ändring av rättegångsbalken som jämställer häktningsgrunderna för ungdomar mellan 15 och 18 år med vad som gäller personer över 18 år,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag angående tidsfrister vad gäller förundersökning, beslut i åtalsfrågan och sociala centralnämndens yttrande vad gäller mål mot ungdomar.

1986/87:Ju611 av Marianne Karlsson (c) vari yrkas

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna dels att barn mellan 15 och 18 år *inte* placeras i fängvårdsanstalter, dels att ungdomar som döms skall överlämnas till socialtjänsten för individanpassade behandlingsformer, där erfarna personer kan hjälpa till att bearbeta aktuella problem, planera och ge hjälp till en normal återgång i samhället.

1986/87:Ju640 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om påföljder för unga brottslingar.

1986/87:Ju808 av Olof Johansson m. fl. (c) vari yrkas

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om omhändertagande av unga lagöverträdare.

1987/88:Ju802 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag som innebär att polisen skall ha skyldighet att alltid underrätta föräldrar eller annan vårdnadshavare när barn under 18 år har gripits misstänkta för brott,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag som innebär att föräldrar eller annan vårdnadshavare skall ha skyldighet att närvara vid huvudförhandling där deras barn står åtalade,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jourdomstolar för att pröva åtal mot ungdomar,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en ändring av rättegångsbalken som jämställer häktningsgrunderna för ungdomar mellan 15 och 18 år med vad som gäller personer över 18 år,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag angående tidsfrister för förundersökning, beslut i åtalsfrågan och socialnämndens yttrande vad gäller mål mot ungdomar.

1987/88:Ju804 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om familjens betydelse i det brottsförebyggande arbetet,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införande av jourdomstolar på försök,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att minska ungdomsbrottsligheten.

1987/88:Ju811 av Olof Johansson m. fl. (c) vari yrkas

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av kampen mot ungdomsbrottsligheten,

13. att riksdagen hos regeringen begär förslag om införande av jourdomstolar för unga lagöverträdare,

14. att riksdagen hos regeringen begär förslag avseende insatser mot ungdomsbrottsligheten innebärande att

a) unga lagöverträdare kan åläggas visst skadelindrande arbete,

b) ett system med konfrontation mellan den unge lagöverträdaren och brottsoffret prövas,

c) en förbättrad brottsregistrering avseende ungdomsbrottsligheten införs,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett utökad föräldraansvar och om en utökad rapporteringskyldighet för myndigheter till föräldrarna.

Utskottet

Inledning

Regeringsförslaget bygger på en inom justitiedepartementet upprättad promemoria (Ds Ju 1987:11) Ändrade regler om åtalsunderlåtelse för unga lagöverträdare, m. m. och remissbehandlingen av den.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås åtgärder som skall medverka till att ungdomar som begår brott möter en snabbare och mer markerad reaktion från samhällets sida. Förslagen berör främst lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL). Förslagen utgår från förutsättningen att unga lagöverträdare även i fortsättningen i allmänhet skall bli föremål för åtgärder inom socialtjänsten efter beslut om åtalsunderlåtelse.

Av en ung lagöverträdare som får åtalsunderlåtelse skall enligt förslaget uttryckligen krävas att han skall leva skötsamt. Återfall i brott skall kunna leda till att åtalsunderlåtelser återkallas och att den unge ställs inför domstol.

Det skall också kunna ställas ökade krav på att unga lagöverträdare i mån av förmåga medverkar till att ställa till rätta efter brottet. Polisen föreslås sålunda få en uttrycklig rätt att anmoda unga lagöverträdare att ställa till rätta och när åklagaren överväger frågan om åtalsunderlåtelse skall han väga in om den unge har visat vilja att göra rätt för sig. Om det går till åtal och rättegång och domstolen i dom beslutar att en ung lagöverträ-

dare skall överlämnas till vård enligt socialtjänsten får domstolen också föreskriva att den unge skall avhjälpas eller begränsa skada som orsakats av brottet.

Enligt förslaget skall vårdnadshavaren normalt omedelbart underrättas, när någon som är mellan 15 och 18 år är skäligen misstänkt för brott.

För att ge möjligheter till en snabbare reaktion på brottet får åklagaren enligt förslaget vidgade möjligheter att utfärda strafföreläggande.

I syfte att minska handläggningstiderna i ungdomsmål föreslås att korta frister införs för socialnämndens yttrande till åklagaren eller domstolen i åtals- resp. påföljdsfrågan.

Slutligen aviseras i propositionen en försöksverksamhet för att få till stånd en snabbare handläggning av ungdomsmål.

Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1988.

Bakgrund

Sedan länge särbehandlas unga lagöverträdare mellan 15 och 18 år. Bl. a. blir deras brottslighet i betydligt mer begränsad utsträckning än andras föremål för domstolsprövning och åtgärder inom kriminalvårdens ram. Principen är i stället att de unga lagöverträdarna skall uppmärksammas av de sociala myndigheterna och att dessa på olika sätt skall ge råd och stöd eller ingripa med åtgärder enligt den sociala lagstiftningen. I första hand blir det därvid fråga om att tillämpa socialtjänstlagen (1980:620) (SOL) och lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), vilka innehåller bestämmelser som är tillämpliga bl. a. på ungdomar som gjort sig skyldiga till brott.

Socialnämnden har i 12 § SOL ålagt bl. a. att i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om hänsynen till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet. Socialnämndens insatser enligt SOL bygger på frivillig medverkan av den unge och hans vårdnadshavare.

Om frivilliga åtgärder inte är tillräckliga finns möjlighet för socialnämnden att hos länsrätten ansöka om vård enligt LVU. Sådan vård skall enligt 1 § LVU beredas den unge, bl. a. om han utsätter sin hälsa eller utveckling för allvarlig fara genom t. ex. brottslig verksamhet, om det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom och, när den unge fyllt 15 år, av honom själv.

Vården kan innebära t. ex. att den unge placeras i familjehem eller på institution. Han kan också i mindre allvarliga fall av misskötsamhet åläggas att hålla regelbunden kontakt med en särskilt utsedd kontaktperson eller att delta i behandling i öppna former inom socialtjänsten.

I betänkandet (SOU 1986:20–21) Barns behov och föräldrars rätt har socialberedningen behandlat frågan om tvångsomhändertagande av unga. Beredningen har föreslagit att LVU skall ersättas med en helt ny lag. En särskild utredare fick därefter i uppdrag att göra en viss översyn av LVU mot bakgrund av bl. a. socialberedningens förslag. Utredaren har redovisat sitt uppdrag i betänkandet (Ds S 1987:3) Översyn av LVU. Betänkandena

har remissbehandlats och bereds för närvarande inom socialdepartementet.

Här kan också nämnas att regeringen nyligen gett socialstyrelsen i uppdrag att genomföra en utvärdering av socialtjänstlagen m. m. Styrelsen skall bl. a. utvärdera socialtjänstlagstiftningens praktiska tillämpning beträffande barn och ungdomar och lägga fram förslag om bl. a. hur en förbättrad samverkan mellan olika samhällsorgan skall komma till stånd.

I detta sammanhang skall också anges att departementschefen i den nu aktuella propositionen uttalar sin avsikt att senare återkomma till spørsmålet om ytterligare förändringar i påföljdssystemet för unga lagöverträdare bör vidtas. En fråga som då blir aktuell är om det är lämpligt att införa någon form av samhällstjänst. Inom justitiedepartementet pågår ett arbete med att ta fram underlag för regeringens ställningstagande i denna del. Arbetet bedrivs med inriktningen att ett sådant ställningstagande skall kunna ske under innevarande år.

Inledning

Om någon har begått brott innan han fyllt 18 år får åtalsunderlåtelse enligt 1 § LUL beslutas om den underårige blir föremål för åtgärder enligt SOL eller LVU eller om han blir föremål för annan åtgärd som innebär att han får hjälp och stöd. En förutsättning är att det med skäl kan antas att därigenom vidtas vad som är lämpligast för den underårige.

Åtalsunderlåtelse får också beslutas, om det är uppenbart att brottet har skett av okynne eller förhastande.

Åtalsunderlåtelse får dock inte beslutas, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse därigenom åsidosätts. Några av de faktorer som åklagaren har att väga in i den bedömningen är brottets svårhetsgrad, omständigheterna kring brottet och behovet av att klarlägga skuldfrågan, fastställa skadeståndsskyldighet eller besluta om förverkande.

Innan åklagaren beslutar i åtalsfrågan skall han enligt 3 § LUL som regel inhämta yttrande från socialnämnden. Det åligger nämnden att avge sitt yttrande skyndsamt.

Beslutet om åtalsunderlåtelse skall enligt 4 § LUL tillkännages för den unge på lämpligt sätt. I princip skall det ske vid ett personligt sammanträffande mellan åklagaren och den unge och helst skall även vårdnadshavaren vara närvarande [se kungörelsen (1964:740) med föreskrifter för åklagare i vissa brottmål].

Ett beslut om åtalsunderlåtelse kan enligt 5 § LUL återkallas om särskilda omständigheter föranleder det. Bestämmelsen är avsedd att användas restriktivt, och det krävs i princip att nya omständigheter har inträffat för att frågan om åtalsunderlåtelse skall omprövas (se prop. 1984/85:3 s. 53 och s. 57).

Av 1 § LUL framgår att de särskilda reglerna för åtalsunderlåtelse som gäller för ungdomar skall tillämpas först sedan en prövning skett enligt de allmänna reglerna om åtalsunderlåtelse i 20 kap. rättegångsbalken (RB). Denna ordning innebär bl. a. att reglerna i 4 § LUL om delgivning av beslut om åtalsunderlåtelse inte blir tillämpliga i många fall då åtalsunderlåtelse

lika väl kunde ha beslutats enligt LUL. De förändringar i fråga om åtalsunderlåtelseinstitutet enligt LUL som föreslås i detta lagstiftningsärende skulle på samma sätt inte heller bli tillämpliga i full utsträckning med nu gällande regler. I propositionen föreslås mot denna bakgrund att reglerna om åtalsunderlåtelse i LUL i fortsättningen skall tillämpas i första hand och reglerna i 20 kap. RB sålunda i andra hand.

När det gäller brott av ungdomar anser utskottet det angeläget att de särskilda reglerna i LUL tillämpas i första hand i stället för de allmänna reglerna i RB. Utskottet ställer sig alltså bakom regeringsförslaget och vill i sammanhanget peka på att det bör komma att leda till att flertalet ungdomar får beskedet om åtalsunderlåtelse vid ett sammanträffande med åklagaren. Detta bör vara ägnat att för den unge understryka allvaret i hans handlande samtidigt som åklagaren bereds tillfälle att med den unge diskutera bl. a. det krav på skötsamhet som föreslås i propositionen och som utskottet strax återkommer till.

Åtalsunderlåtelse

Viljan att göra rätt för sig

Enligt regeringsförslaget skall en uttrycklig bestämmelse tas in i LUL om att åklagaren vid sin bedömning av om åtalsunderlåtelse skall meddelas skall väga in den unges vilja att ersätta målsäganden för den skada som uppkommit genom brottet eller att på annat sätt gottgöra denne.

I motion 32 hävdas att det är olämpligt att låta den unges vilja att göra rätt för sig inverka på frågan om åtalsunderlåtelse. Enligt motionärerna kan följden av en sådan bestämmelse bli att ungdomar med rika föräldrar kan köpa sig fria från straff.

Utskottet konstaterar att det redan nu finns möjlighet att låta bedömningen i åtalsfrågan påverkas av att den misstänkte gottgör målsäganden den skada denne lidit (prop. 1984/85:3 s. 23). Utskottet anser att denna ordning är riktig, särskilt som det rent allmänt gäller att åtalsunderlåtelse inte får beviljas om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse därigenom åsidosätts. Sådana intressen kan vara av individualpreventiv eller allmänpreventiv natur men också målsägandens intressen skall beaktas. Denna reglering har emellertid, anfördes det i propositionen, medfört att det enligt praxis vid vissa brottstyper finns ett mycket begränsat utrymme för att ge den misstänktes vilja att gottgöra målsäganden någon avgörande betydelse vid bedömningen av om åtalsunderlåtelse skall ske.

Utskottet instämmer i departementschefens bedömning att det finns anledning att i lagtexten skapa en bättre balans mellan å ena sidan intresset av en likabehandling av lagöverträdarna och å andra sidan intresset av att hänsyn tas till den unges vilja att göra rätt för sig. Detta kan som föreslås ske genom att det i 1 § LUL uttryckligen anges att åklagaren vid bedömningen av åtalsfrågan skall beakta den misstänktes *vilja* att gottgöra målsäganden. Genom en sådan regel kan, som departementschefen framhåller, skapas ett utrymme för en mer nyanserad bedömning i enskilda fall utan att någon väsentlig avvikelse från grundtankarna bakom den nuvarande regleringen görs.

Utskottet vill gentemot vad motionärerna anför invända att det av regeringsförslaget tydligt framgår att det är den unges *viljeinriktning* som åklagaren skall väga in i sin bedömning. Det krävs alltså inte att ersättningen till målsäganden är betald eller att den unge reparerat skadan. Som framhålls i propositionen (s. 40) får den omständigheten att den unge inte uttalat någon direkt vilja att ställa till rätta inte medföra att han behandlas mer oförmånligt när det gäller åtalsfrågan än vad som normalt skulle komma i fråga.

Mot bakgrund av vad som nu anförts anser utskottet det inte finnas risk att den föreslagna regeln med dess betoning på den unges *viljeinriktning* skulle medföra att någon skulle, som motionärerna uttrycker det, kunna köpa sig fri från straff. Utskottet utgår från att riksåklagaren noggrant följer tillämpningen av den nya regleringen och verkar för en enhetlig praxis. Utskottet avstyrker bifall till motion 32 i denna del.

Kravet på skötsamhet

I regeringsförslaget föreslås att bestämmelsen i 5 § LUL om återkallelse av åtalsunderlåtelse kompletteras med ett uttryckligt krav på skötsamhet. Vidare skall, enligt förslaget, vid bedömningen av om återkallelse skall ske särskilt beaktas om den underårige har återfallit i brott inom sex månader från beslutet om åtalsunderlåtelse.

I motion 32 yrkas avslag på propositionen i denna del. Kravet på skötsamhet anser motionärerna vara en övertydlighet som är onödig.

I motion 31 kritiserar propositionen från en annan utgångspunkt. Motionärerna anser att det förtydligande som förslaget innebär inte kommer att ha någon särskild effekt på ungdomsbrottsligheten eftersom inga förbättringar i påföljdssystemet för ungdomar samtidigt införs. De efterlyser ett tillkännagivande härom.

Som utskottet inledningsvis påtalat bygger reaktionssystemet mot unga lagöverträdare på att dessa normalt inte skall åtalas utan i stället bli föremål för åtgärder inom socialtjänsten. Det är då av vikt att olika möjligheter tas till vara för att på ett tydligt sätt markera för den unge att beslutet om åtalsunderlåtelse inte innebär att hans handlande skulle på något sätt accepteras, och att samhället ser allvarligt på hans brottslighet. Utskottet delar departementschefens uppfattning att åtalsunderlåtelse i kombination med ett krav på skötsamhet på ett kraftfullare sätt skulle betona för den unge samhällets bestämda anspråk på laglydighet.

Kravet på skötsamhet innebär att den unge skall avhålla sig från att begå nya brott. Ett sådant krav bör, som framhålls i propositionen, vara sanktionerat för att framstå som allvarligt menat och därigenom bli ett verkligt stöd för den unge. Det ter sig, anser utskottet, därvid naturligt att som föreslås begagna den möjlighet till återkallelse av åtalsunderlåtelse som redan finns i 5 § LUL. Utskottet ställer sig bakom förslaget att ytterligare komplettera denna bestämmelse med en föreskrift om att återfall i brott inom sex månader från den första åtalsunderlåtelserna särskilt skall beaktas vid beslutet om återkallelse.

Utskottet ställer sig bakom regeringsförslaget i här behandlad del och avstyrker alltså bifall till yrkandet i motion 32.

Vad sedan gäller den i motion 31 framförda kritiken mot regeringsförslaget, nämligen att skötsamhetskravet inte torde få någon verkan, vill utskottet anföra följande. Normalt skall ett beslut om åtalsunderlåtelse delges den unge vid ett personligt sammanträffande mellan åklagaren, den unge och hans vårdnadshavare. Åklagaren får då tillfälle att närmare förklara innebörden av åtalsunderlåtelsen för den unge. Enligt utskottets mening bör det pedagogiska värdet av en uttrycklig föreskrift i lag om skötsamhet inte underskattas i det sammanhanget. Utskottet vill här också ta fasta på den i propositionen framförda tanken att åklagaren, efter mönster för vad som gäller för villkorlig dom, skall överlämna en skriftlig erinran till den unge om vad skötsamhetskravet innebär. Som anförs bör det ankomma på riksåklagaren att i samråd med brottsförebyggande rådet utforma en lämplig blankett för ändamålet.

Med vad som nu anförs avstyrker utskottet bifall till motion 31 i här behandlad del.

Övrigt

I motionerna 31 och 33 begärs en återgång till de mer restriktiva regler för åtalsunderlåtelse m. m. som gällde före den 1 april 1985. Denna fråga har redan behandlats en gång av utskottet under detta riksmöte (JuU 1987/88:28 s. 6 f). Utskottet finner inte anledning att ompröva sina helt nyligen av riksdagen godkända ställningstaganden och avstyrker bifall till motionerna i nu berört hänseende.

Reaktionen vid brott av unga

Strafföreläggande för unga

Enligt regeringsförslaget skall åklagaren få vidgade befogenheter att vid brott av ungdomar mellan 15 och 18 år ålägga bötesstraff genom strafföreläggande. Förslaget innebär att strafföreläggande skall kunna utfärdas oberoende av straffskalan för brottet under förutsättning att det kan antas att straffet i det enskilda fallet skulle ha stannat vid böter om den underåriga dömts för brottet. Vid beslutet om strafföreläggande skall åklagaren beakta de särskilda regler enligt vilka rätten kan döma till lindrigare straff än vad som föreskrivits för brottet. Sådana regler finns i bl. a. 33 kap. 4 § brottsbalken (BrB) om strafflindring vid brott av någon som inte fyllt 21 år m. m. Regleringen görs i 48 kap. 4 § RB och i 6 a § LUL.

I motionerna 31 och 32 yrkas avslag på propositionen i denna del.

I motion 31 anförs att förslaget skulle medföra att ungdomar som begått tämligen allvarliga brott inte skulle komma att ställas inför rätta. Motionärerna understryker att själva rättegångsförfarandet har en brottsavhållande effekt.

I motion 32 kritiseras förslaget för bristande rättssäkerhet. Åklagaren får enligt motionärernas uppfattning alltför stora befogenheter.

Den vidgade möjligheten till strafföreläggande som föreslås tar främst sikte på sådana fall där åklagaren med nuvarande regler tvingas väcka åtal trots att endast ett bötesstraff bör följa på brottet. Det kan vara fråga om enklare förmögenhetsbrott där åtalsunderlåtelse ej bör ske, t. ex. därför att det av hänsyn till allmän laglydnad eller till den unges tillrättaförande krävs ett bötesstraff. Förslaget innebär, såsom departementschefen anför, att det blir möjligt att mer konsekvent upprätthålla principen om att unga lagöverträdare så långt det är möjligt inte skall ställas inför domstol.

Gentemot vad som anføres i motion 31 vill utskottet härutöver understryka att den föreslagna bestämmelsen gäller fall där det kan antas att straffet, om åtal väckts, skulle ha blivit böter. Bestämmelsen kan således inte användas vid sådana fall av allvarlig brottslighet som motionärerna åsyftar. Utskottet avstyrker bifall till motion 31 i denna del.

Utskottet vill vidare erinra om att åklagarna redan nu i stor utsträckning har att bestämma om ungdomar skall ställas inför rätta. Några egentliga invändningar från rättssäkerhetssynpunkt mot denna ordning har, som departementschefen konstaterar, inte framförts.

I anslutning härtill vill utskottet understryka att ett vidgat utrymme för strafföreläggande inte får leda till skillnader i rättstillämpningen. Utskottet förutsätter att riksåklagaren kommer att utnyttja sin möjlighet att utfärda föreskrifter och allmänna råd för åklagarna om det behövs, och utskottet vill också påminna om riksåklagarens och överåklagarnas skyldighet att verka för en enhetlig rättstillämpning.

I sammanhanget bör vidare nämnas att den som inte vill nöja sig med åklagarens ställningstagande i strafföreläggandet kan låta bli att godkänna det. Om godkännande inte sker kan åtal äga rum i vanlig ordning (48 kap. 7 § RB). Det är enligt utskottets mening särskilt angeläget att ungdomar ges information härom.

Mot den angivna bakgrunden finner utskottet att de farhågor för rättssäkerheten som kommit till uttryck i motion 32 saknar grund, och utskottet avstyrker bifall till motionen i denna del.

Med vad som anförts tillstyrker utskottet bifall till förslaget om vidgade möjligheter för åklagaren att utfärda strafföreläggande.

Polismans rätt att anmoda den unge att ställa till rätta

Polisen får i regeringsförslaget en uttrycklig rätt att anmoda den som kan antas ha fyllt 15 men inte 18 år att så snart som möjligt vidta åtgärder för att avhjälpa eller begränsa skada på egendom på grund av brott, om den unge erkänt brottet eller om det annars med hänsyn till omständigheterna är uppenbart att den unge begått brottet. Anmodan får endast göras om det är lämpligt med hänsyn till omständigheterna och om målsäganden samtyckt till åtgärden. Samtycke behöver dock inte inhämtas om det är uppenbart obehövt.

I motion 32 yrkas avslag på propositionen i denna del. Enligt motionärerna kan en särskild regel om polismans rätt att säga ifrån ge allmänheten den uppfattningen att en enskild person inte får tillrättavisa någon som begår brott.

I motion 31 begärs att tillämpningen av den nya bestämmelsen noga skall följas.

Enligt utskottets mening saknas det fog för antagandet att en uttrycklig bestämmelse om polisens rätt att säga till den unge att t. ex. resa en omkullvält parksoffa eller städa upp efter en vandalisering skulle tolkas så att andra vuxna inte får ingripa mot ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp. Tvärtom torde det vara allmänt känt att en enskild person kan ingripa vid brott med stöd av t. ex. bestämmelserna i 24 kap. 1 § BrB. Den föreslagna regeln torde sålunda främst få en pedagogisk betydelse genom att ungdomar blir medvetna om risken för tillsägelse och om att en vägran att efter förmåga ställa till rätta – som utskottet ovan tagit ställning till – kan få betydelse vid bedömningen av åtalsfrågan. Utskottet ställer sig bakom förslaget i propositionen och avstyrker bifall till motion 32 i denna del.

Utskottet vill i detta sammanhang understryka att hänsynen till den unge kräver noggranna överväganden från polisens sida innan någon anmodan sker. En anmodan måste t. ex. avse en arbetsuppgift som det ligger inom den unges förmåga att klara av. En anmodan att ställa till rätta eller en uppmaning av annat slag som tar sikte på kontakter med målsäganden har inte karaktär av ett bindande beslut från polisens sida, och en anmodan får naturligtvis inte framföras på ett sådant sätt att den unge uppfattar den som ett tvång eller som ett villkor för att saken inte skall föras vidare eller som ett löfte om en förmånlig behandling. Detta hindrar emellertid inte att den unge alltid bör upplysas om att de initiativ han tar för att ställa till rätta kan få betydelse vid den fortsatta prövningen av saken.

Uppgiften att bedöma om det i ett enskilt fall är lämpligt att anmoda en ung lagöverträdare att ställa till rätta kan ibland vara av grannliga natur. Farhågor har också framkommit om att enskilda polismän kan komma att utnyttja reglerna på ett sätt som av den unge uppfattas som trakasserier eller utslag av kitslighet. Detta skulle, som departementschefen påpekar, kunna vidga den klyfta som på sina håll redan finns mellan polisen och vissa ungdomsgrupper.

Med hänsyn till att förslaget medför nya uppgifter för polisen anser utskottet det nödvändigt med särskilda utbildningsinsatser för att förebygga problem av angiven art. De utbildningsinsatser som rikspolisstyrelsen aviserar i sitt remissvar på den till grund för propositionen liggande promemorian bör således genomföras. Detta bör ges regeringen till känna.

Behovet av att följa utfallet av de nya reglerna har uppmärksamats i propositionen. Något sådant uttalande som begärs i motion 31 behövs därför inte och utskottet avstyrker bifall till här behandlad del av den.

Föreskrifter i dom

Domstolen får enligt regeringsförslaget möjlighet att i samband med att den unge överlämnas till vård inom socialtjänsten enligt 31 kap. 1 § BrB föreskriva att den dömde skall biträda den skadelidande med visst arbete, som syftar till att avhjälpa den skada som har vållats genom brottet eller som

annars framstår som lämpligt i belysning av brottet eller skadans art. En förutsättning är att den skadelidande samtycker till föreskriften.

Mot förslaget görs invändningar i motion 31. Kritiken avser det förhållandet att det saknas sanktioner för det fall föreskriften inte följs. Motionärerna efterlyser ett tillkännagivande härom.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att det förhållandet att en omedelbar sanktion saknas inte utgör något avgörande hinder mot bestämmelsen. Föreskriften kan nämligen beaktas av socialnämnden i dess arbete med den unge. Utskottet instämmer också i uttalandet att en tidigare vägran från den unges sida att följa en föreskrift i viss mån kan få betydelse vid åklagarens och domstolens prövning i ett nytt mål. Även om det saknas en formell sanktion som är direkt knuten till föreskriften finns det således flera skäl för den unge att rätta sig efter den.

Med vad som nu anförts avstyrker utskottet bifall till motion 31 i här behandlad del.

Utskottet tillstyrker således bifall till regeringsförslaget. Härigenom får yrkandet i motion 811 om införande av en dylik möjlighet till föreskrifter anses tillgodosett.

Övrigt

Fängelsestraff för ungdomar under 18 år

I motion 611 begärs att riksdagen skall uttala att ungdomar mellan 15 och 18 år inte skall placeras i fängelse. Motionären anser att ungdomar bör överlämnas till socialtjänsten för vård.

Den som är under 18 år får enligt 26 kap 4 § första stycket BrB dömas till fängelse endast om synnerliga skäl föreligger. Vid bedömningen tas hänsyn främst till brottets straffvärde.

Här kan nämnas att antalet ungdomar som varje år avtjänat fängelsestraff varierat mellan 16 och 37 under åren 1980 till 1986. År 1986 var antalet 30. Av dessa hade en tredjedel en strafftid på åtta månader eller mer. Fem var flickor. Under samma år var det drygt 15 500 ungdomar som dömdes. fick åtalsunderlåtelse eller godkände strafföreläggande.

Utskottet uttalade år 1984 (JuU 1983/84:20 s. 11 ff), då utskottet senast mer utförligt behandlade frågan om till fängelse dömda ungdomar, bl. a. att användningen av fängelsestraff borde begränsas så långt det är möjligt. Frågan har därefter varit föremål för riksdagsbehandling år 1985 (prop. 1984/85:171, SoU 31 s. 20, rskr. 356). Riksdagen intog då samma ståndpunkt.

Även om utskottet tvingas konstatera att det inte är möjligt att i alla lägen undvika fängelsestraff för ungdomar vill utskottet i sammanhanget understryka att utskottet alljämt har samma principiella inställning som angetts ovan. Fängelsestraff för ungdomar bör alltså enligt utskottets mening ses som en absolut sista utväg när socialtjänstens möjligheter till hjälp och stöd är uttömda eller när brottslighetens art kräver ett fängelsestraff.

Med hänvisning till vad som anförts avstyrker utskottet bifall till motion 611.

I motionerna 31, 640 och 804 efterlyses effektivare påföljder för unga lagöverträdare. Motionärerna begär särskilt för ungdomar anpassade reaktioner samt ökade möjligheter att döma till straff i stället för överlämnande till vård inom socialtjänsten vid fall av upprepad eller grov brottslighet.

I motion 31 framförs också önskemål om utvidgade möjligheter att sätta in förebyggande åtgärder vid missbruk med stöd av SOL och LVU.

Utskottet vill här hänvisa till den i avsnittet Bakgrund m. m. nämnda översynen av SOL och LVU, som kan förväntas leda till att förslag läggs fram i riksdagen under nästa riksmöte. Utskottet vill här också erinra om det inom justitiedepartementet pågående arbetet kring en ny påföljd, samhällstjänst för ungdomar.

Resultatet av det nu redovisade arbetet bör enligt utskottets mening avvaktas och här behandlade motionsyrkanden således inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

I detta sammanhang vill utskottet också behandla ett yrkande i motion 808 som går ut på förbättrat samarbete mellan polisen och t. ex. socialtjänst och skola. Utskottet vill här påminna om att särskild uppmärksamhet skall ägnas åt frågan om samarbete mellan olika myndigheter i det nyssnämnda översynsarbetet. Härtill kommer att viss försöksverksamhet i syfte att förbättra samarbetet kommer att inledas inom kort (se nedan under rubriken Lagstadgade tidsfrister). Inte heller detta motionsyrkande bör således föranleda någon riksdagens åtgärd.

Konfrontation med målsäganden

I motion 811 begärs att ett system med konfrontation mellan den unge lagöverträdaren och brottsoffret prövas. Konfrontationen skall syfta till att tydliggöra effekterna av brottet för den unge.

Motionsyrkandet tillgodoses så till vida att ett av syftena med regeringsförslaget är att få till stånd en direkt konfrontation med den skada som har uppstått genom brottet, vilket är ägnat att hos den unge skapa en medvetenhet om och förståelse för vad brottsligheten innebär för den som drabbas. Utskottet anser att de möjligheter till konfrontation som regeringsförslaget medger är tillräckliga och avstyrker bifall till motionsönskemålet. Utskottet noterar att konfrontation naturligtvis kan äga rum bara om målsäganden är villig till det.

Familjens betydelse

Underrättelse till vårdnadshavaren

Om någon som inte fyllt 18 år misstänks för brott skall, enligt regeringsförslaget, vårdnadshavaren omedelbart underrättas. Om det finns särskilda skäl som talar mot underrättelse får den dock underlåtas.

I motion 32 yrkas avslag på förslaget i denna del. Motionärerna anser att regleringen inte behövs eftersom det är självklart att föräldrarna har rätt att få veta om deras barn är misstänkt för brott.

Utskottet konstaterar att vetenskapen om den unges brottslighet med nuvarande regler kan komma att nå föräldrarna i ett relativt sent skede, t. ex. då de sociala myndigheterna inför åklagarens beslut i åtalsfrågan gör en utredning. Det måste därför anses värdefullt att underrättelse skall ske redan då den unge misstänks för brott. Detta innebär att underrättelseskyldigheten som regel kommer att åvila polisen och att den normalt uppkommer redan i förundersökningens inledning. Som framgår av förslaget omfattar underrättelseskyldigheten i princip alla brottsmisstankar. Undantag bör dock, som departementschefen framhåller, göras bl. a. för bagatellartade förseelser där det framstår som självklart att rapporteftergift skall meddelas.

Härutöver vill utskottet gentemot vad som anförs i motion 32 invända att det inte är självklart att föräldrar underrättas om brottsligheten i alla situationer. Som framgår av propositionen torde ungdomar nämligen själva i vissa fall kunna disponera över uppgifter som är sekretesskyddade. Detta har också föranlett regeringen att föreslå en följdändring i sekretesslagen.

Utskottet anser alltså att den föreslagna regleringen behövs och tillstyrker bifall till den, dock med den ändring i fråga om sekretesslagen som framgår av utskottets hemställan nedan.

Genom utskottets nu gjorda ställningstagande får yrkandena om underrättelseskyldighet i motionerna 403, 802 och 811 anses tillgodosedda.

Vårdnadshavares närvaroplikt vid huvudförhandling

I motionerna 403 och 802 begärs att det skall införas en skyldighet för föräldrar att närvara vid huvudförhandling mot den unge.

Enligt 9 § LVU får den som är under 18 år inte dömas till fängelse eller skyddstillsyn, om inte den som har vårdnaden om honom har blivit hörd i målet där så lämpligen kan ske. I praktiken innebär denna bestämmelse att vårdnadshavaren som regel kallas till huvudförhandling i mål där den unge är tilltalad. Vårdnadshavaren kan dock inte tvingas att inställa sig.

Utskottet vill här erinra om vad som enligt regeringsförslaget skall gälla för underrättelseskyldigheten vid brottsmisstanke. Där föreslås som framgått ovan en undantagsbestämmelse som gör det möjligt att underlåta underrättelse om särskilda skäl talar däremot. Undantaget är avsett bl. a. för fall när en underrättelse skulle vara till större skada än nytta för den unge.

Ett motsvarande synsätt bör enligt utskottets mening kunna anläggas på frågan om vårdnadshavaren skall åläggas närvaroskyldighet vid huvudförhandling. I linje härmed finner utskottet att övervägande skäl talar för den gällande ordningen, där sålunda vårdnadshavaren skall kallas till huvudförhandlingen men själv avgör om han vill inställa sig. En annan sak är att vårdnadshavarens utevaro kan få betydelse t. ex. vid socialnämndens bedömning – i de fall detta blir aktuellt – av vilka åtgärder som bör sättas in för att ge stöd och hjälp. Med dessa uttalanden avstyrker utskottet bifall till motionerna i här behandlade delar.

I motionerna 31 och 804 begärs tillkännagivanden om familjens brottsförebyggande betydelse. Motionärerna anser att familjen är den största potentiella brottsförebyggande resursen som vårt samhälle förfogar över.

Att ge alla barn en trygg uppväxt och en god start i livet är ett mål för samhällsverksamheten i stort och att verka för att barn och ungdom växer upp under goda förhållanden är en av socialtjänstens viktigaste uppgifter. I SOL understryks att åtgärder för att stödja barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt skall företas i nära samarbete med hemmet.

Även i det här aktuella lagstiftningsärendet understryks att det i första hand är föräldrarna som har ansvaret för barns och ungdomars vård och fostran. Förslaget om underrättelse till vårdnadshavaren kan ses som ett led i ansträngningarna att underlätta för föräldrarna i deras fostrargärning. Som departementschefen framhåller är det i första hand föräldrarnas engagemang som måste mobiliseras när en ung människa hamnat i riskzonen.

I likhet med motionärerna anser utskottet sålunda att familjens betydelse knappast kan överskattas när det gäller att ge barn och ungdom en trygg uppväxt. Att goda uppväxtförhållanden är en brottsförebyggande faktor av mycket stor betydelse torde det inte heller råda någon oenighet om. Utskottet kan emellertid inte se att det finns något behov av ett sådant uttalande som begärs i motionerna och avstyrker bifall till yrkandena härom.

Handläggningen av ungdomsmål m. m.

Lagstadgade tidsfrister

Enligt 12 § LUL skall ungdomsmål alltid handläggas skyndsamt.

Socialnämndens yttrande till åklagaren skall enligt 3 § LUL avges skyndsamt: När det gäller socialnämndens yttrande till domstolen enligt 9 § tredje stycket LUL saknas föreskrift om skyndsamhet. Socialnämnden måste dock i princip se till att yttrandet kommer in till domstolen inom den i 12 § LUL stadgade tiden för huvudförhandling, alltså som regel inom två veckor.

Enligt regeringsförslaget skall socialnämnden yttra sig till åklagaren inom två veckor, om det inte är nödvändigt med längre tid på grund av ärendets beskaffenhet. Har yttrande inte avgivits inom fyra veckor skall nämnden redovisa orsaken till dröjsmålet till åklagaren. Har domstolen begärt yttrande från nämnden, skall det enligt förslaget avges inom sådan tid att huvudförhandling kan hållas inom de frister som normalt gäller i mål mot unga. Om ärendets beskaffenhet föranleder det, får dock yttrandet med rättens medgivande avges senare.

I motionerna 31, 33, 403, 802 och 811 betonas vikten av ett snabbt förfarande i mål mot unga. Motionärerna föreslår tidsfrister även för förundersökningens bedrivande och för väckande av åtal.

I propositionen anförs beträffande möjligheten att åstadkomma ett snabbare förfarande i mål mot ungdomar att avsikten är att intresset av snabbare brottsutredningar skall beaktas genom förordningsändringar som bl. a.

skall medverka till ett bättre samspel mellan polis och åklagare. Vidare skall inom ramen för en försöksverksamhet övervägas hur förfarandet kan påskyndas ytterligare, bl. a. genom förenklingar och ett mer utvecklat samarbete mellan myndigheterna.

I en förordning (SFS 1988:217) om försöksverksamhet med snabbare utredningar rörande unga lagöverträdare ges anvisningar om på vilket sätt myndigheterna bör handla för att uppnå ett snabbare förfarande. Bl. a. skall prövas föreskrifter om förundersökningens bedrivande som går ut på att denna i normalfallet skall vara avslutad inom två veckor. Vidare skall socialnämnden underrättas om någon som fyllt 15 men inte 18 år skäligen kan misstänkas för brott, och i vissa fall får socialnämndens yttrande till åklagaren avges muntligen. Beslut om åtalsunderlåtelse skall delges den unge vid ett personligt sammanträffande mellan åklagaren, den unge och helst dennes vårdnadshavare senast en vecka efter det att förundersökningen avslutats. Vid detta sammanträffande bör även en representant för socialnämnden ges tillfälle att närvara.

Utskottet har tidigare behandlat frågan om handläggningstider i ungdomsmål (JuU 1985/86:22 s. 7–12). Utskottet uttalade då att det är av utomordentligt stor betydelse att de myndigheter som har att vidta åtgärder med anledning av brottsliga förfaranden av unga lagöverträdare gör detta med all tänkbar skyndsamhet.

Enligt utskottets mening är syftet med här behandlade motionsyrkanden tillgodosedda genom de i propositionen framlagda förslagen till åtgärder för att påskynda handläggningen och genom de åtgärder som regeringen därutöver har vidtagit. Frågan om ytterligare åtgärder i den riktning som motionärerna förordar får övervägas sedan erfarenheter vunnits av försöksverksamheten.

Jourdomstol för unga

I motionerna 31, 802, 804 och 811 framställs yrkanden om jourdomstolar för unga. Syftet är att ytterligare korta av handläggningstiderna i ungdomsmålen. Motionärerna framhåller den brottsförebyggande effekten av att påföljden följer i nära anslutning till brottet.

Utskottet har, som redan framgått, samma uppfattning som motionärerna när det gäller vikten av en snabb handläggning av ungdomsmålen. Förslagen i det lagstiftningsärende som behandlas i detta betänkande har också bl. a. till syfte just att på olika sätt minska handläggningstiden hos åklagaren och i domstolen och att på ett tydligare sätt markera för den unge att hans brottslighet inte accepteras. Utskottet instämmer emellertid i departementschefens uttalande i propositionen att jourdomstolar för unga stämmer mindre väl överens med utgångspunkten att unga lagöverträdare i princip inte skall bli föremål för domstolsbehandling. Något behov av jourdomstolar för unga anser utskottet således inte finnas, och utskottet avstyrker bifall till yrkandena härom.

Häktningsgrunder för unga

Enligt 7 § LUL får den som är under 18 år häktas endast om det finns synnerliga skäl därtill.

I motionerna 403 och 802 begärs lagändringar så att ungdomar kan häktas i samma utsträckning som andra lagöverträdare. Syftet är dels att få till stånd en bättre kontroll över ungdomar som begått allvarliga brott, dels att påskynda handläggningen i dessa fall.

Enligt 12 § LUL skall ungdomsmål alltid handläggas skyndsamt, och om allmänt åtal väcks mot någon som inte fyllt 18 år för brott för vilket är stadgat fängelse i mer än ett år skall de tidsfrister iakttas som gäller för åtgärd i mål där den tilltalade är häktad. Dock skall huvudförhandling hållas inom två veckor från det åtal väckts.

Utskottet vill först slå fast att de skärpta krav som enligt LUL gäller för häktning av unga har förskrivits av samma skäl som begränsningarna i fråga om att döma unga till fängelse. Regleringen har alltså goda skäl för sig.

Utskottet vill därefter konstatera att en ökad möjlighet till häktning av ungdomar inte torde ha någon större effekt på handläggningstiden, eftersom de bestämmelser som gäller i mål mot häktad under alla omständigheter i huvudsak skall tillämpas.

Utskottet kan hysa viss förståelse för motionärernas synpunkter när det gäller behovet av att i avvaktan på dom ha kontroll över ungdomar som begått allvarliga brott. Utskottet vill här framhålla att de skärpta villkoren för häktning som gäller enligt LUL inte medför att det saknas möjligheter att hålla den unge under uppsikt på annat sätt. Det finns således alternativ till häktning som möjliggör en tillfredsställande övervakning och kontroll av den unge. Utskottet tänker här främst på placering i en sådan institution som avses i 12 § LVU. Om den unge placeras i ett sådant hem får han enligt 13 § LVU bl. a. hindras att lämna hemmet. Den unge får också enligt 15 § LVU underkastas övervakning av sina brev och andra försändelser, bl. a. om detta är påkallat med hänsyn till den unges särskilda förhållanden. Sammanfattningsvis anser utskottet att goda möjligheter till andra alternativ än häktning normalt står till buds.

Med vad som nu anförts avstyrker utskottet bifall till motionerna 403 och 802 i här behandlade delar.

Registrering av brott av barn

I motion 811 föreslås en avidentifierad registrering av brott som begåtts av barn under 15 år. Syftet är att få fram statistik över hur brottsligheten förändras i denna grupp. Registreringen skall enligt motionsförslaget omfatta brottstyp och gärningsmannens ålder.

Som utskottet ser det skulle det vara av värde att ha tillgång till tillförlitlig information om brott av barn under 15 år. Emellertid förhåller det sig så att sådana brott enligt 13 § LUL endast i undantagsfall skall utredas av polisen. En konsekvens härav blir att det finns risk att en sådan statistik som motionsönskemålet avser skulle bli bristfällig [se brottsförebyggande rådets promemoria (PM 1982:3) De unga lagöverträdarna]. Den skulle nämligen komma att byggas på den bedömning av brottet som görs av den som får reda på det, t. ex. en enskild polisman, och brottsmisstanken skulle inte ha prövats av åklagare eller domstol.

Behovet av bakgrundsmaterial i de hänseenden motionärerna avser får i stället tillgodoses på sedvanligt sätt inom ramen för den vetenskapliga forskningen på området.

Mot den angivna bakgrunden avstyrker utskottet förslaget i motion 811.

Polisens resurser

I motion 31 begärs en ökad antagning av polisaspiranter. Syftet är att på sikt bygga ut verksamheten med kvarterspoliser, vilket motionärerna anser skulle ha en brottsförebyggande effekt särskilt bland ungdomar.

Utskottet har nyligen behandlat frågor om polisens resurser (se JuU 1987/88:30). Utskottet finner inte anledning att frånga sina nyligen gjorda ställningstaganden och utskottet avstyrker bifall till motion 31 i denna del.

Utskottet vill tillägga att utskottet såväl i år som förra året har behandlat frågan om kvarterspolis (JuU 1986/87:23 s. 17 och JuU 1987/88:30 s. 18). Utskottet uttalade förra året att kvarterspolisverksamheten är ett viktigt inslag i det löpande polisarbetet. Utskottet tillade bl. a. att den nya polisorganisationen – med betydande lokal och regional självständighet – lämnar utrymme för polismyndigheterna att själva bestämma den närmare inriktningen av polisverksamheten, t. ex. om en inom ramen för givna resurser ökad användning av kvarterspoliser. Vid årets behandling framhöll utskottet härutöver att en strävan måste vara att öka omfattningen av kvarterspolisverksamheten och annan liknande polisverksamhet.

Övrigt

Utöver vad som anförts i det föregående föranleder propositionen och motionerna inte något uttalande från utskottets sida.

Hemställen

Utskottet hemställer

1. beträffande *den unges vilja att göra rätt för sig* att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Ju32 i denna del (yrkande 2) och med bifall till proposition 1987/88:135 antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) om unga lagöverträdare såvitt avser 1 § fjärde stycket,
2. beträffande *kravet på skötsamhet m. m.* att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Ju32 i denna del (yrkande 3) och med bifall till propositionen antar det under moment 1 nämnda lagförslaget såvitt avser 5 §,
3. beträffande *verkan av kravet på skötsamhet* att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 1),
4. beträffande *återgång till tidigare regler om åtalsunderlåtelse* att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 8) och motion 1987/88:Ju33 i denna del (yrkande 1),
5. beträffande *strafföreläggande* att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkan-

de 2) och motion 1987/88:Ju32 i denna del (yrkande 1 och yrkande 4 delvis) och med bifall till propositionen antar dels det i moment 1 nämnda lagförslaget såvitt avser 6 a §, dels det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken,

6. beträffande *polismans rätt att anmoda att ställa till rätta* dels att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Ju32 i denna del (yrkande 4 delvis) och med bifall till propositionen antar det i moment 1 nämnda lagförslaget såvitt avser 6 b §, dels att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om utbildning,

7. beträffande *uppföljning av polismans rätt* att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 3),

8. beträffande *föreskrift i dom att avhjälpa skada* att riksdagen med bifall till propositionen och med anledning av motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 14 a) antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken,

9. beträffande *sanktion vid föreskrift att avhjälpa skada* att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 4),

10. beträffande *barn i fängelse* att riksdagen avslår motion 1986/87:Ju611,

11. beträffande *lämpliga påföljder för unga* att riksdagen avslår motion 1986/87:640 i denna del (yrkande 4), motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkandena 6 och 10) samt motion 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 13),

12. beträffande *samarbete mellan myndigheter* att riksdagen avslår motion 1986/87:Ju808 i denna del (yrkande 9),

13. beträffande *konfrontation med målsäganden* att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 14 b),

14. beträffande *underrättelse till vårdnadshavaren* att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Ju32 i denna del (yrkande 4 delvis och yrkande 5) och med anledning av motion 1986/87:Ju403 i denna del (yrkande 1), motion 1987/88:Ju802 i denna del (yrkande 1) och motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 15) samt propositionen antar *dels* det i moment 1 nämnda lagförslaget såvitt avser 6 c §, *dels* följande förslag till

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100), i den lydelse paragrafen erhållit genom lagen (1988:000) om ändring i nämnda lag, skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse¹

Föreslagen lydelse

9 kap.
17 §

Sekretess gäller, om inte annat följer av 18 §, i

1. utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål,
2. angelägenhet, som avser användning av tvångsmedel i sådant mål eller i annan verksamhet för att förebygga brott eller som avser sådan personalkontroll som enligt särskilda bestämmelser sker i fråga om tjänster av betydelse för rikets säkerhet,
3. åklagarmyndighets, polismyndighets, tullmyndighets eller kustbevakningens verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott

för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i verksamhet, som avses i första stycket, för anmälan eller utsaga från enskild, om det kan antas att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i den särskilda lagstiftningen om unga lagöverträdare.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

15. *beträffande vårdnadshavares närvaroplikt vid huvudförhandling*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ju403 i denna del (yrkande 2) och motion 1987/88:Ju802 i denna del (yrkande 2),

16. *beträffande familjens brottsförebyggande betydelse*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 5 delvis) och motion 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 2),

17. *beträffande fristen för socialnämndsytttrande*

att riksdagen med bifall till propositionen antar det under moment 1 nämnda lagförslaget såvitt avser 3 § och 12 §,

18. *beträffande tidsfrister under förundersökningen m. m.*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ju403 i denna del (yrkande 5), motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 11), motion 1987/88:Ju33 i denna del (yrkande 2), motion 1987/88:Ju802 i denna del (yrkande 5) och motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 12),

19. *beträffande jourdomstol för unga*

¹ Lydelse enligt prop. 1987/88:142, FöU 10, rskr. 299.

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 9), motion 1987/88:Ju802 i denna del (yrkande 3), motion 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 5) och motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 13),

20. beträffande *häktningsgrunder för unga*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ju403 i denna del (yrkande 4) och motion 1987/88:Ju802 i denna del (yrkande 4),

21. beträffande *registrering av brott av barn*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 14 c),

22. beträffande *polisens resurser*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 7),

23. beträffande *propositionen i övrigt*

att riksdagen antar de genom propositionen framlagda lagförslagen i den mån de inte omfattas av utskottets hemställan i det föregående.

Stockholm den 24 maj 1988

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Björn Körlof (m), Helge Klöver (s), Gunilla André (c), Sven Munke (m), Hans Göran Franck (s), Birthe Sörestedt (s), Arne Svensson (m), Bengt-Ola Rytting (s), Göran Magnusson (s), Eva Johansson (s), Lars Sundin (fp) och Ingbritt Irhammar (c).

Reservationer

1. Verkan av kravet på skötsamhet (mom. 3)

Björn Körlof, Sven Munke och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med "Vad sedan" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill härutöver med anledning av den i motion 31 framförda kritiken mot regeringsförslaget anföra följande. Den i propositionen föreslagna ordningen innebär endast ett förtydligande av vad som redan gäller beträffande återkallelse av åtalsunderlåtelse. Kravet på skötsamhet förenas inte heller med skärpta åtgärder enligt SOL mot ungdomar som begår brott. Mot den bakgrunden kan effekterna av regeringsförslaget inte bli annat än synnerligen begränsade. Utskottet finner visserligen, som framgått, inte anledning att motsätta sig förslaget men vill med skärpa understryka att det för att begränsa ungdomsbrottsligheten är nödvändigt att på olika sätt förbättra innehållet i den vård enligt SOL och LVU som skall beredas ungdomar som begår brott. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

JuU 1987/88:36

3. beträffande *verkan av kravet på skötsamhet*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 1) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Återgång till tidigare regler om åtalsunderlåtelse (mom. 4)

Karin Ahrlund (fp), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Sven Munke (m), Arne Svensson (m), Lars Sundin (fp) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med "I motionerna" och slutar med "berört hänseende" bort ha följande lydelse:

I motionerna 31 och 33 begärs en återgång till tidigare mer restriktiva regler för åtalsunderlåtelse m. m. Denna fråga har nyligen behandlats av utskottet (JuU 1987/88:28) och utskottet vill som sin uppfattning nu hänvisa till vad som där anförs i saken på s. 9 f. Härutöver vill utskottet understryka vikten av att ungdomar som begår brott bemöts med konsekvens och fasthet. De liberala reglerna för åtalsunderlåtelse kan närmast ge ett intryck av att samhället inte ser allvarligt på ungdomars brottslighet. Utskottet vill sålunda förorda att en återgång till tidigare regler för åtalsunderlåtelse m. m. sker så snart som möjligt. De närmare frågorna med anledning av en sådan ändring – t. ex. ikraftträdandet – får det dock överlåtas på regeringen att bedöma. Riksdagen bör snarast föreläggas förslag till lagstiftning i ärendet.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *återgång till tidigare regler för åtalsunderlåtelse*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 8) och motion 1987/88:Ju33 i denna del (yrkande 1) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Strafföreläggande (mom. 5)

Björn Körlof, Sven Munke och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "Den vidgade" och slutar med "utfärda strafföreläggande" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas bedömning att själva rättegångsförfarandet har en brottsavhållande effekt. Även om utskottet i och för sig kan dela den i propositionen framförda uppfattningen att unga lagöverträdare så långt det är möjligt inte skall ställas inför rätta, vill utskottet alltså också understryka att det finns en gräns som om den överträds bör medföra rättegång. Vid allvarlig brottslighet – och det kan då vara fråga om antingen ett enstaka brott av allvarlig karaktär eller en serie brott där vart och ett av dem framstår som mindre allvarligt – bör således enligt utskot-

tets uppfattning själva rättegångsförfarandet ses som en del av samhällets reaktion. Detta gäller självklart även om påföljden i det enskilda fallet, t. ex. med hänvisning till den unges ålder, bedöms böra stanna vid böter. Utskottet vill i sammanhanget också peka på att ett annat synsätt lätt kan leda till att ungdomar uppfattar situationen så att de utan konsekvenser kan göra sig skyldiga till allvarlig brottslighet. Det får nämligen beaktas att deras möjligheter att betala böter före 18-årsdagen torde vara starkt begränsade med hänsyn till att det stora flertalet ungdomar går i skolan. Av betydelse är också att samhällets ofta hårda reaktion vid brott som begås efter 18-årsdagen eljest kan komma som en total överraskning för dem.

Med hänvisning till vad som nu anförts anser utskottet att regeringsförslaget om vidgade möjligheter för åklagaren att utfärda strafföreläggande bör avvisas. Vid detta ställningstagande saknas anledning för utskottet att gå in på regeringsförslagets konsekvenser för rättssäkerheten, som tas upp i motion 32.

Utskottet tillstyrker bifall till yrkandena i motionerna 31 och 32 om avslag på propositionen i här behandlad del.

dels att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *strafföreläggande*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 2) och motion 1987/88:Ju32 i denna del (yrkande 1 och yrkande 4 delvis) avslår dels det i moment 1 nämnda lagförslaget såvitt avser 6 a §, dels förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.

4. Uppföljning av polismans rätt (mom. 7)

Björn Körlof, Sven Munke och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Behovet av" och slutar med "av den" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill också, i likhet med vad som görs i motion 31, framhålla att ett antal problem rörande tillämpningen av de nya bestämmelserna i propositionen lämnas olösta. Det är således nödvändigt att tillämpningen av de nya reglerna noggrant följs och att en utvärdering görs efter någon tid. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *uppföljning av polismans rätt*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 3) som sin mening ger riksdagen till känna vad utskottet anför.

5. Sanktion vid föreskrift att avhjälpa skada (mom. 9)

Björn Körlof, Sven Munke och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas syn att det är principiellt otillfredsställande att en domstols föreskrift om ålägganden såsom i detta fall saknar sanktion. Det är också av pedagogiska skäl olämpligt att den unge utan följer kan underlåta att rätta sig efter en föreskrift av domstol, särskilt som ju föreskriften även syftar till att gottgöra målsäganden. Utskottet vill i sammanhanget peka på att en möjlig lösning är att den unge som alternativ till att utföra arbete åläggs att utge skadestånd i pengar. En sådan lösning skulle samtidigt korrigera en annan svaghet i regeringsförslaget, nämligen att endast en skadelidande som har råd att avstå från gottgörelse kan samtycka till att den unge i domen åläggs att utföra visst arbete. Den här skisserade lösningen kräver emellertid särskilda överväganden t. ex. beträffande frågor rörande domens rättskraft. Utskottet vill heller inte utesluta andra sätt att komma till rätta med bristerna i propositionen i nu angivet hänseende. Regeringen bör på nytt överväga saken och snarast lägga fram ett förslag om sanktioner vid föreskrift att avhjälpa skada.

Trots de brister som vidhåftar regeringsförslaget kan det inte uteslutas att det får vissa positiva effekter. Utskottet vill därför inte motsätta sig att en möjlighet för domstolarna att meddela föreskrifter genast införs.

dels att utskottets hemställan under moment 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *sanktion vid föreskrift att avhjälpa skada*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 4) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Lämpliga påföljder för unga (mom. 11)

Björn Körlof, Sven Munke och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser som tidigare framgått att unga lagöverträdare i första hand bör få åtalsunderlåtelse och därefter bli föremål för åtgärder enligt SOL eller LVU. Sådana åtgärder kommer således i vissa fall att vara en del av samhällets reaktion mot brott. Detta gäller naturligtvis också när den unge döms till vård inom socialtjänsten. Mot den bakgrunden är det särskilt viktigt att de insatta åtgärderna svarar mot den unges behov av vård och tillrättaförande. Det måste t. ex. skapas hem enligt 12 § LVU som på ett tryggsätt kan ta hand om unga lagöverträdare och återföra dem till ett normalt liv. Mycket talar också för att det finns behov av att kunna hålla avskilda eller begränsa rörelsefriheten för brottsbenägna ungdomar i större utsträckning än för närvarande (se 13 § LVU). Eftervården av ungdomar måste ägnas särskild uppmärksamhet och socialtjänsten måste ges tillräckliga möjligheter att ingripa i förebyggande syfte vid t. ex. missbruk.

Det nuvarande påföljdssystemet kan i princip sägas karakteriseras av två alternativ när det gäller ungdomar. Det ena innebär åtalsunderlåtelse och eventuell åtgärd inom socialtjänsten och det andra innebär att det för

vuxna avsedda påföljdssystemet tillämpas. Det sistnämnda alternativet anser utskottet många gånger vara alltför brutalt. Det behövs således särskilda för ungdomar anpassade påföljder som kan sättas in när vård inom socialtjänsten inte anses vara en tillräckligt ingripande åtgärd. En sådan påföljd är samhällstjänst.

Utskottet kan således i stora drag dela motionärernas syn på här berörda spörsmål, och regeringen bör, t. ex. inom det ovannämnda pågående översynsarbetet, särskilt beakta vad utskottet nu anfört.

dels att utskottets hemställan under moment 11 bort ha följande lydelse:

11. *beträffande lämpliga påföljder för unga*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ju640 i denna del (yrkande 4), motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkandena 6 och 10) samt motion 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 13) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Samarbete mellan myndigheter (mom. 12)

Gunilla André och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "I detta" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

I detta sammanhang vill utskottet också behandla ett yrkande i motion 808 som går ut på ett förbättrat samarbete mellan polisen och andra myndigheter.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det finns brister i samarbetet mellan polisen och t. ex. socialtjänsten och skolan. Detta kan få särskilt olyckliga konsekvenser när det gäller ungdomar som begår våldsbrott. Utskottet kan alltså dela motionärernas uppfattning att det borde vara naturligt för de angivna myndigheterna att genast kontakta varandra om någon av dem fått kännedom om sådana brott. Utskottet vill understryka att det är viktigt att alla ungdomar inser att våldshandlingar och våldsbrott är frågor som utreds av polisen, handläggs av åklagare och prövas av domstol. Detta är, som motionärerna anför, en del i en uppfostrande verksamhet som också har en preventiv effekt.

Vad utskottet nu anfört bör beaktas av regeringen i det nyssnämnda översynsarbetet.

dels att utskottets hemställan under moment 12 bort ha följande lydelse:

12. *beträffande samarbete mellan myndigheter*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ju808 i denna del (yrkande 9) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Konfrontation med målsäganden (mom. 13)

Gunilla André och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Motionsyrkandet tillgodoses" och slutar med "till det" bort ha följande lydelse:

Många brott av ungdomar begås av oförstånd eller förhastande och ungdomar gör ofta inte klart för sig vilka konsekvenser brottet får för den som drabbas. Utskottet tänker här inte endast på de ekonomiska konsekvenserna av ett brott utan även t. ex. på den känsla av otrygghet som under lång tid kan följa en drabbad person. Det måste därför vara ett starkt önskemål att på olika sätt tydliggöra effekterna av brott, särskilt för unga lagöverträdare. Ett sådant sätt är, som motionärerna framhåller, konfrontation mellan den unge och målsäganden i syfte att hos den unge skapa en medvetenhet om och förståelse för vad brottsligheten innebär för den som drabbas. Konfrontation i detta syfte måste förväntas ha en stark brottsavhållande effekt på många unga lagöverträdare och den bör prövas i sådana former att resultatet går att utvärdera. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *konfrontation med målsäganden*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 14 b) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Vårdnadshavares närvaroplikt vid huvudförhandling (mom. 15)

Karin Ahrland och Lars Sundin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det viktigt att föräldrarna är närvarande när en ung lagöverträdare ställs inför domstol. Föräldrarnas uppgift är inte endast att ge den unge stöd utan även att informera sig om den eventuella påföljd som den unge får. Föräldrar eller andra vårdnadshavare till barn under 18 år bör därför åläggas närvaroplikt vid huvudförhandling mot deras barn. Skyldigheten att närvara skall jämföras med den som gäller för t. ex. vittnen. Regeringen bör snarast lägga fram ett förslag i enlighet med vad som nu anförs.

dels att utskottets hemställan under moment 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *vårdnadshavares närvaroplikt vid huvudförhandling*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ju403 i denna del (yrkande 2) och motion 1987/88:Ju802 i denna del (yrkande 2) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

10. Familjens brottsförebyggande betydelse (mom. 16)

Björn Körlof, Sven Munke och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Att ge" och slutar med "yrkandena härom" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan ställa sig bakom motionärernas uppfattning att goda upp-
växtförhållanden är en brottsförebyggande faktor av mycket stor betydelse
och att familjens insatser knappast kan överskattas när det gäller att ge
barn och ungdom en trygg uppväxt.

Enligt utskottets mening har familjen alltså en central roll när det gäller
att stävja ungdomsbrottsligheten, och dess ställning måste därför stärkas.
Möjlighet att välja om en eller om båda föräldrarna skall yrkesarbeta är
därvid av mycket stor betydelse. Detta går att åstadkomma genom föränd-
ringar i skattesystemet och genom att införa vårdnadsbidrag. Härigenom
blir det möjligt för familjen att välja den form av barnomsorg som passar
den enskilda familjen bäst. Minst lika viktig är möjligheten att välja skola
och boendeform. Även härvidlag måste sålunda förändringar företas i det
rådande systemet i syfte att öka familjens valfrihet. Kraftfulla insatser
måste göras i nu berörda hänseenden, och regeringen bör snarast lägga
fram förslag för riksdagen i enlighet med vad utskottet nu anfört.

dels att utskottets hemställan under moment 16 bort ha följande lydelse:

16. *beträffande familjens brottsförebyggande betydelse*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju31 i denna del
(yrkande 5 delvis) och motion 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 2)
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Tidsfrister under förundersökning m. m. (mom. 18)

Karin Ahrland (fp), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Sven Munke (m),
Arne Svensson (m), Lars Sundin (fp) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Enligt
utskottets" och slutar med "av försöksverksamheten" bort ha följande
lydelse:

Utskottet kan sålunda konstatera att det gått mer än två år sedan
utskottet gjorde sitt nyssnämnda uttalande och först nu är regeringen
beredd att initiera en försöksverksamhet för att pröva olika sätt att påskynda
förfarandet. Utskottet vill med skärpa understryka att försöksverksam-
heten måste få en sådan omfattning att tillräcklig erfarenhet snabbt kan nås
och en meningsfull utvärdering göras. Syftet måste vara att snarast införa
generella regler om tidsgränser på sätt som begärs i motionerna. Detta bör
ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 18 bort ha följande lydelse:

18. *beträffande tidsfrister under förundersökningen m. m.*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ju403 i denna del
(yrkande 5), motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 11), motion
1987/88:Ju33 i denna del (yrkande 2), motion 1987/88:Ju802 i denna
del (yrkande 5) och motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 12)
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

12. Jourdomstol för unga (mom. 19)

JuU 1987/88:36

Karin Ahrland (fp), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Sven Munke (m), Arne Svensson (m), Lars Sundin (fp) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Utskottet har" och slutar med "yrkandena härom" bort ha följande lydelse:

Utskottet har, som redan framgått, samma uppfattning som motionärerna när det gäller vikten av en snabb handläggning av ungdomsmålen. Enligt utskottets mening går inte förslagen i det nu aktuella lagstiftningsärendet tillräckligt långt, och utskottet anser att åtgärder även borde ha vidtagits för att påskynda själva domstolsförfarandet. Utskottet anser sålunda i likhet med motionärerna att särskilda jourdomstolar för unga bör införas, och utskottet vill peka på att det finns möjlighet att utveckla sådana domstolar ur den basorganisation som tillskapats i syfte att under jourtid handlägga häktningsfrågor. Regeringen bör snarast lägga fram ett förslag för riksdagen i linje med vad utskottet nu anfört.

dels att utskottets hemställan under moment 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *jourdomstol för unga*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju32 i denna del (yrkande 9), motion 1987/88:Ju802 i denna del (yrkande 3), motion 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 5) och motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 13) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

13. Registrering av brott av barn (mom. 21)

Gunilla André och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Behovet av" och slutar med "motion 811" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är motionsönskemålet emellertid angeläget och närmare överväganden bör ske i syfte att undanröja de problem som utskottet här pekat på. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *registrering av brott av barn*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 14 c) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

14. Polisens resurser (mom. 22)

Björn Körlof, Sven Munke och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Utskottet har" och slutar med "liknande polisverksamhet" bort ha följande lydelse:

Polisens främsta uppgift är att skydda människor mot brott. För att polisen skall kunna utföra denna uppgift måste den tillföras tillräckliga

resurser. Under senare år har polisens resurser emellertid minskat kraftigt. Det kan t. ex. nämnas att polisen under budgetåret 1985/86 disponerade drygt en miljon färre arbetstimmar än under budgetåret 1965/66. Under samma period ökade antalet anmälda brottsbalksbrott från 410 000 till 960 000. Det är således nödvändigt att polisens resurser förstärks. Bl. a. bör en kraftig satsning göras på utbildning av fler polisaspiranter. Härigenom skulle personella resurser på sikt finnas för t. ex. en utvidgning av kvarterspolisverksamheten, som utskottet anser vara en brottsförebyggande faktor av väsentlig betydelse. Det är ju genom arbete på det lokala planet, i sådan verksamhet där polisen syns på gator och torg, som polisen särskilt lär känna ungdomar i riskzonen och har möjlighet att ingripa i samarbete med socialtjänst och skola. Detta synsätt bör präglade den fortsatta anslagsprövningen på området. Vad utskottet nu anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *polisens resurser*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju31 i denna del (yrkande 7) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

